

dr. sc. Jana Vukić
Katedra za urbanu sociologiju
Odsjek za sociologiju
Filozofski fakultet u Zagrebu
jana.vukic@ffzg.hr

Dubrovnik, 6.12.2019.

Izveštaj o participaciji građana u izradi vizije, ciljeva i prioriteta Plana upravljanja zaštićenom spomeničkom baštinom Dubrovnika

U okviru participacije građana u izradi Plan upravljanja zaštićenom spomeničkom baštinom Dubrovnika (PU) održane su 2 fokus grupa sa stanovnicima područja pod zaštitom UNESCO-a (WHP) i radionica s građanima za koju je upućen službeni javni poziv od strane Zavoda za obnovu Dubrovnika, objavljen i u medijima.

Cilj fokus grupa i radionica s građanima bio je uvid u stanje i probleme s kojima se građani susreću u svakodnevnom životu te razgovor i oblikovanje prijedloga vizije grada, ciljeva i mjera koje građani predlažu za PU.

U prostorima Zavoda za obnovu Dubrovnika (ZOD) 22.11.2019. održana je prva, a 23.11.2019. druga fokus grupa sa stanovnicima područja WHP-a (*World Heritage Property*, UNESCO), odnosno stanovnicima povijesne jezgre i područja Pila i Ploča koji ulaze u prvu zonu zaštite UNESCO-a (WHP). Predviđeno trajanje fokus grupa bilo je do 2 sata, ali je prva fokus grupa zbog velikog interesa produljena i trajala je 3,5h. Ukupno je fokus grupama prisustvovalo 26 građana (18 na prvoj i 8 na drugoj), uz stanovnike povijesne jezgre, sudjelovalo je 8 građana koji žive na Pilama, 2 s Ploča i 1 sa Sv. Jakova. Osim fokus grupa održana je radionica s građanima u prostoru Lazareta. Radionici je prisustvovalo 25 građana, a radionica je zbog interesa trajala više od 3 sata (umjesto planiranih 2h).

Na fokus grupama i radionici sudionici su anonimno i dobrovoljno ispunjavali anketni upitnik o stanju i problemima, viziji, ciljevima i mjerama za PU, radi komparacije s rezultatima studije kvalitete života (Klempić Bogadi, Vukić, Čaldarović, 2018). Upitnik nije ispunilo samo nekoliko sudionika. Upitnik se sastojao od osnovnih socioloških i demografskih podataka o ispitaniku, pitanjima o zadovoljstvu i kvaliteti života, procjene negativnih utjecaja na kvalitetu života (u WHP zoni i kontaktnoj zoni, neovisno o mjestu stanovanja ispitanika), pitanja o turizmu, baštini, migraciji i doseljavanju u Dubrovnik, prometu, procjeni participacije građana u Dubrovniku te procjeni ukupne kvalitete života u Dubrovniku. Osim toga, sudionici su bili zamoljeni da daju svoje prijedloge mjera kojima bi se mogla poboljšati život u Dubrovniku, da napišu kako zamišljaju Dubrovnik budućnosti (vizija 2030.-2050.) te da navedu prioritete ciljeve u postizanju te vizije. Upitnik se sastao od 27 pitanja od čega su većina bila pitanja zatvorenog tipa, a pitanja o mjerama, viziji i prioritetima bila su otvorenog tipa.

Tijekom radionice svi sudionici su kroz razgovor sudjelovali u zajedničkom oblikovanju vizije, ciljeva i mjera, a u drugom dijelu radionice ispunjavanjem upitnika iznosili su osobnu verziju

svoga spomenutoga. U nastavku će je ukratko objašnjen proces participacije građana u izradi PU i navedeni su osnovni zaključci s radionice i fokus grupa s građanima. Detaljnije izvješće biti će dostupno i predstavljeno zainteresiranim građanima i javnosti nakon obrade svih podataka (posebno je zahtjevna obrada otvorenih odgovora u upitniku).

1. Opis procesa participacije građana u izradi Plana upravljanja (PU)

Ova faza participacije predstavlja nastavak aktivnosti na uključivanju građana u izradu PU koje su započele 2015.g. te se nastavile tijekom 2016., 2017. i dijela 2018.g. u okviru izrade sociološke i demografske studije te internog popisa stanovništva povijesne jezgre Dubrovnika. Tijekom radionica provjeravale su se smjernice i zaključci sociološke i demografske studije kvalitete života u povijesnoj jezgri Dubrovnika (Klempić Bogadi, Vukić, Čaldarović, *Život u povijesnoj jezgri*, ZOD, 2018) te se na temelju toga tijekom participativnog procesa oblikovala vizija, ciljevi i mjere koje predlažu civilni akteri (građani i udruge) u Gradu Dubrovniku, a koji se odnose na širu, današnju zonu pod zaštitom UNESCO-a (*core i buffer zone*).

Osnovni problemi identificirani na ranijim radionicama koje je za građane (stanovnici povijesne jezgre i kontaktne zone te predjela Zlatni potok i Sveti Jakov te predstavnici drugih relevantnih aktera i dionika) organizirao Zavod za obnovu Dubrovnika (ZOD) tijekom 2015.-2018. kako bi se uključili u izradu PU jesu:

- *komunalni problemi* (smeće i prostori za njegovo odlaganje, buka, nedostatak javnih sanitarnih čvorova za toliki broj turista itd.);
- *infrastrukturni problemi* (preopterećenost električne mreže, klimatizacijski sustavi i vanjske jedinice, nedovoljan tlak vode, prljavština i zapuštenost grada, nedostatan kapacitet kanalizacijskog sustava, potreba za sanacijom, tj. popločenjem ulica, nemogućnost parkiranja za stanovnike itd.);
- *problemi namjene prostora* (vrste usluga koje se nude, neadekvatnost prostora za određene djelatnosti – npr. zadovoljavanje osnovnih uvjeta za upotrebu prostora u ugostiteljske svrhe, neprohodnost ulica zbog terasa itd.);
- *problemi nedostatne ponude sadržaja i usluga* za svakodnevne potrebe stanovnika i *financijski problemi* (aspekti života u povijesnoj jezgri: troškovi života bitno su veći, trgovine imaju više cijene itd.);
- *problemi vezani uz izvanredne okolnosti* (otežan pristup hitne pomoći i vatrogasaca, posebno tijekom turističke sezone, ugrožena sigurnost građana i gostiju, povećan rizik od posljedica požara, potresa i sl. jer nema evakuacijskog plana i sl.) te
- *problemi vezani uz širi društveni aspekt* (nepridržavanje zakonâ i propisâ, iseljavanje stanovnika, naglo opadanje kvalitete života itd.).

Osim spomenutih problema, raspravili su se zaključci i prijedlozi mjera sociološke i demografske studije (2018) o *obnovi kuća, stanova i doseljavanju, javnom prostoru, prometu, posebnoj brizi za djecu, mlade obitelji i starije stanovnike* te *reguliranje i organiziranje turizma i turističke djelatnosti*. Osnovni zaključak studije o kvaliteti života u povijesnoj jezgri Dubrovnika (2018) bio je da je potrebno zadržati postojeće stanovništvo i podići kvalitetu života, regulirati i planirati turističko opterećenje, uspostaviti i održavati sigurnost i komunalni

red te osigurati bolju opskrbu proizvodima i uslugama nužnim za svakodnevni život. Tijekom radionica provjeravalo se koliko se takav zaključak odnosi na sve zone obuhvata zaštite UNESCO-a, postoje li i kakve su razlike između određenih zona prema kvaliteti života i zadovoljstvu stanovnika te drugim sociološkim i demografskim pokazateljima relevantnim za izradu PU. Ukratko, svi navedeni problemi čine osnovu za raspravu o sadašnjem stanju na radionicama čiji je cilj definiranje zajedničke vizije održivog i živog grada te očuvanja baštine.

2. Vizija

Zajednička vizija koja je oblikovana na radionici ima sljedeće elemente:

- **Grad Dubrovnik kao zajednica aktivnih i odgovornih građana, održivi turistički grad** (ne destinacija!), **transparentan i participativan** (kroz gradske kotare kao nositelje donošenja odluka; participativno budžetiranje i dr.):
 - aktivni građani i aktivni predstavnici kotara koji potiču i olakšavaju participaciju
 - grad siguran od prirodnih katastrofa (poplave)
 - kvalitetna infrastrukturna opremljenost (kanalizacija i dr.)
 - cirkularna ekonomija
 - jačanje lokalne ekonomije (koja nije orijentirana na turizam)
 - smanjenje turizma
 - sveučilišni grad
 - održivi promet
 - javne plaže + more (zaštita i ograničenje korištenja npr. kajaci i skuteri i dr.)
- **Grad čiji razvoj počiva na odgovornom urbanističkom planiranju** (participacija građana u donošenju odluka) i **očuvanju baštine** (zaustavljanje radova prije konzervatorskih podloga i dr.; kontrola građevinskih intervencija), pri čemu je nužno organizirati:
 - stručnu pomoć (adekvatna opremljenost službi i nadzora koje rade na očuvanju baštine)
 - financijsku pomoć u održavanju stanova/kuća u WHP-u (samo onima koji žive i ne iznajmljuju – raditi na modelu koji će omogućiti iznajmljivanje manjeg dijela, ali uz obavezu ostanka u PJ)
- **(Odr)živi grad**
 - **cirkularna ekonomija** (odvajanje otpada, održivo gospodarenje otpadom, alternativni izvori energije, održivost...)
 - **lokalna ekonomija** (potaknuti OPG-ove itd., oživljavanje sela, trenutno nije izvedivo; lokalni tradicijski proizvodi, suveniri itd.; „sela IT-ovaca”)
 - smanjiti izgradnju hotela i marina
 - **smanjenje zagađenja** (svjetlosno, buka, zrak, more)
 - održiva mobilnost (jačanje javnog prometa)
 - održiva klimatizacija WHP-a (aktivirati projekte, da nema klima itd.)

Zajednička vizija oblikovana na fokus grupama sa stanovnicima WHP-a stavlja **ljude i socijalnu održivost** (susjedstvo, kvalitetu života i održivi turizam) i ekološku održivost **u središte**, a ekonomska održivost je u balansu s njima (svakodnevni život je ispred turizma, ne obratno). Naglašava se kako turizam ne smije dovesti u pitanje funkcioniranje grada. Vizija se oslanja na održivi turizam koji ne narušava život u gradu, već je **„grad kao dom, a gosti kao sugrađani“**. To je vizija živog grada i života unutra zidina, uz vraćanje dostojanstva stanovnika i čuvanje grada (živog grada sa svojim identitetom i povijesti, ali i budućnosti).

Naglašeno je kako je da bi se ostvarila navedena vizija nužno riješiti uzrok problema – pretjerani, nekontrolirani turizam – i organizirati uvjete da se grad popravi i uredi, da se kontrolirano i konstantno unapređuje sve aspekte vezane uz infrastrukturu i kvalitetu života.

3. Prioriteti i mjere

Građani ističu kako je za ostvarenje poboljšanja potrebna **promjena vrijednosnog sustava s individualnog i materijalnog na kvalitetu života ZAJEDNICE**, empatija, mediteranski duh, **svijest da Dubrovnik osim lokalnog identiteta čini istodobno dio europske i svjetske baština i identiteta**, a u skladu sa vrijednostima zajednice koja treba biti na prvom mjestu, **nužno je poštivanje građana** od strane gradske uprave (u svakom segmentu života, od odvoz krupnog otpada nadalje).

U skladu s vizijom održivog i živog grada Dubrovnika prioriteti su:

- orijentacija na zajednicu, vraćanje čovjeka u središte odluka, kvalitete života i dostojanstva, a ne profita (socijalna održivost kao primarna)
- ekološka održivost (energija, gospodarenje otpadom, ekonomija, zaštita mora i plaža i dr.)
- održiva mobilnost (jačanje javnog prometa i pješačkog prometa, smanjenje zagađenja u svim oblicima)
- pripremljenost na klimatske promjene (posljedice ekološke krize)
- rješavanje infrastrukturnih problema (kanalizacija itd.) i dr.

Prijedlozi mjera – radionica:

- Osigurati stalne prostorije za gradske kotare (WHP), za sastanke gradskih kotara i druge potrebe i druženje građana
- Smanjenje ekološkog zagađenja (svjetlosno, buka, zagađenje zraka itd.)
- Hitne službe moraju moći ući u PJ + organizacija sigurnosnog aspekta u slučaju katastrofa itd.
- Ambulanta u WHP-u za STANOVNIKE
- Garaža i bolji javni promet (za stanovnike WHP-a), redukcija taksi prijevoza i turističkih autobusa (dozvoliti samo JAVNI PRIJEVOZ)
- organizacija prijevoza i dostave osobama koje imaju poteškoće u kretanju, starijim osobama (dostava namirnica itd. – financira Grad) unutar PJ i WHP
- Inspekcija licenci turističkih vodiča i uvođenje reda i nadzora tko i kako obavlja tu djelatnost

- Provesti popis stanovništva izvan PJ, a unutar obuhvata WHP-a (kao što je proveden interni popis stanovnika PJ 2016. g.)
- Stanovanje – subvencioniranje stanovanje; uvesti red u dodjelu stanova (birokracija katastrofa, olakšati proceduru mladima, ubrzati i pojednostaviti postupak, izbjeći korupciju u procesu dodjele) – prekinuti pogodovanje investitorima i stvarati odgovorne gradske i državne itd. Politike
- Napraviti plan obnove i financijske modele provedbe
- napraviti distinkciju obiteljskog smještaja i kuća za odmor u PJ - mora se živjeti u njoj ili je hotel tj. firma (problem je što se nema kome obratiti ako turisti budu previše bučni ili nastane bilo kakav problem, a nitko nije dežuran)
- zabraniti *afitavanje* u stambenim zgradama (suradnja aktivnih građana – stanari i grada kroz odluke o ograničavanju broja apartmana)
- zaštititi i brinuti za zelene površine Srđa (uređenje padina Srđa, sadnja, zaštita, radi erozije i dr.)
- igraonica za djecu u PJ (u zatvorenom, tijekom zime, da djeca mogu biti u toplome)
- održavanje pješčanih plaža radi sigurnosti od vremenskih nepogoda, ali i zaštita i uređenje svih plaža
- Nadzor građevinskih radova (komunalni i dr. redari i inspekcije trebaju kontrolirati radove, primjerice opasnost zbog potresa (preinake koje vlasnici rade bez nadzora, firme koje provode radove nisu adekvatno licencirane, ali su jeftinije od licenciranih pa ih ljudi angažiraju, nema kontrole odlaganja građevinskog otpada)
- Komunalni redari moraju biti djelotvorni
- Problem pretovara robe na Pločama – punkt na Pločama (neadekvatna lokacija), potrebna je kontrola težine vozila koja ulaz u PJ i kvalitete popločenja i dr.
- kante za smeće trebaju imati gumene kotačiće u PJ jer bi se smanjila neugodna buka (prilagodba WHP).

4. Prikaz osnovnih rezultata anketnih upitnika

U nastavku je niz grafičkih prikaza rezultata pojedinih pitanja iz anketnog upitnika. Upitnik je ispunila većina sudionika, ali nisu svi odgovorili na sva pitanja. Struktura sudionika prema spolu i dobi je 20 muškaraca i 21 žena, većina stanuje u WHP-u, ali 5 sudionika je iz kontaktne zone, a 4 sa šireg područja Dubrovnika. Prema stupnju obrazovanja većinom su visokoobrazovani (26 ima završen fakultet, a višu školu 10, 3 ima završenu gimnaziju, a 2 trogodišnju strukovnu školu). Prema ekonomskom statusu 24 je zaposlenih, 2 sezonski zaposlenih, 3 nezaposlenih, 10 umirovljenika i 2 studenata.

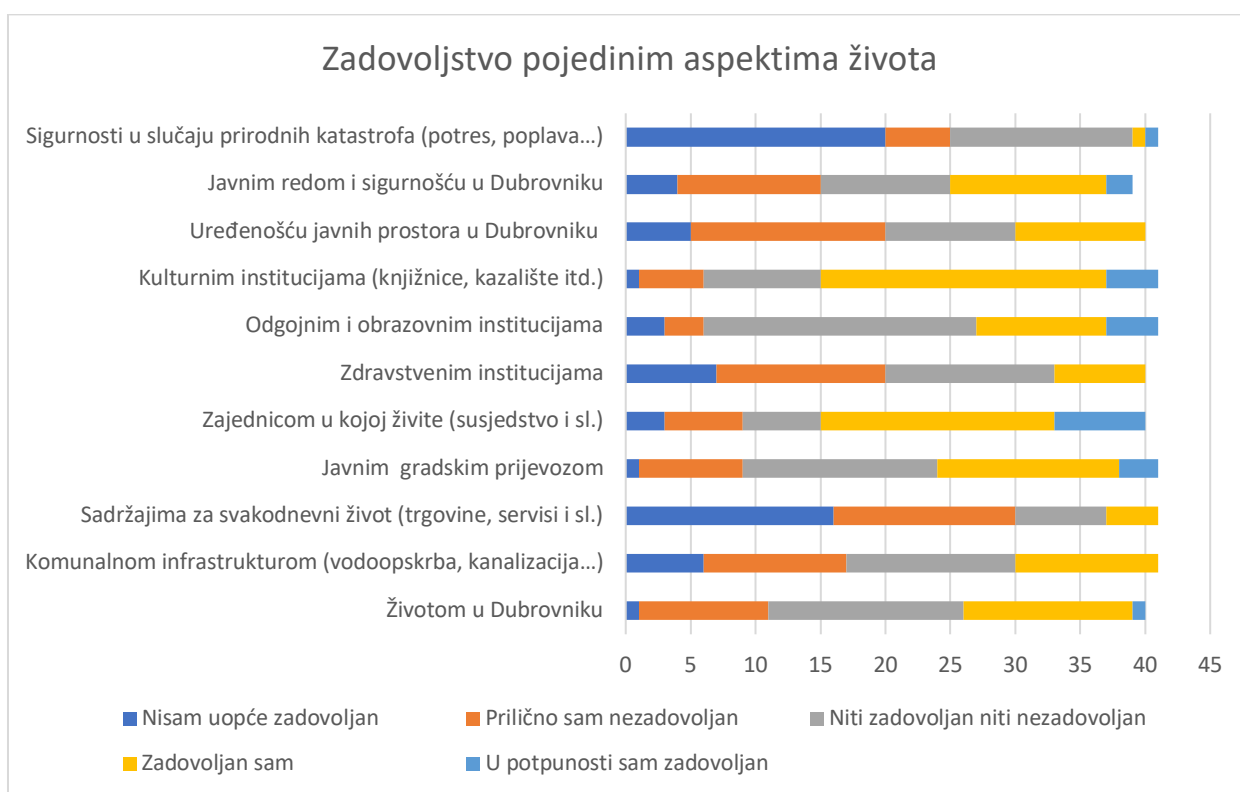
Upitnik se sastojao od 27 pitanja, a jedno od njih bilo je o ukupnoj procjeni kvalitete života u Dubrovniku:

25. Kada uzmete sve navedene pojedinosti u obzir (stanovanje, društvenu i komunalnu infrastrukturu, dostupnosti usluga i sadržaja) kako procjenjujete kvalitetu života u Dubrovniku?

Jako loše	Loše	Niti loše niti dobro	Dobro	Odlično
1	2	3	4	5

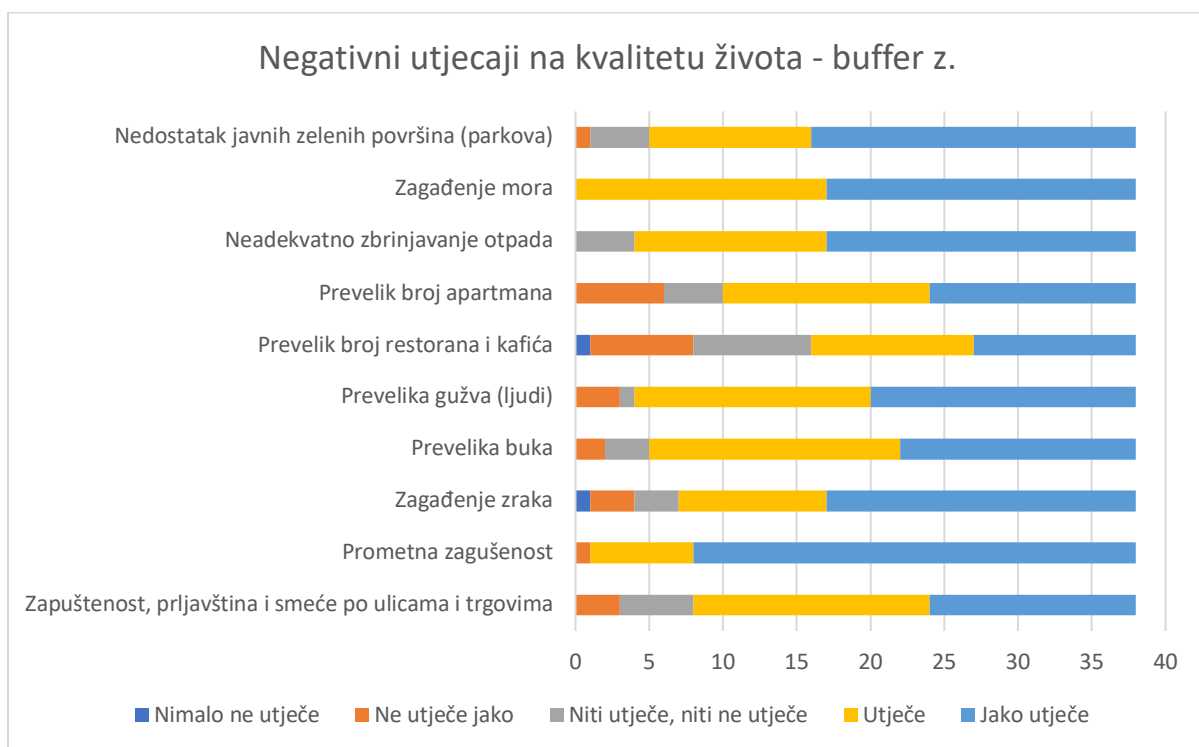
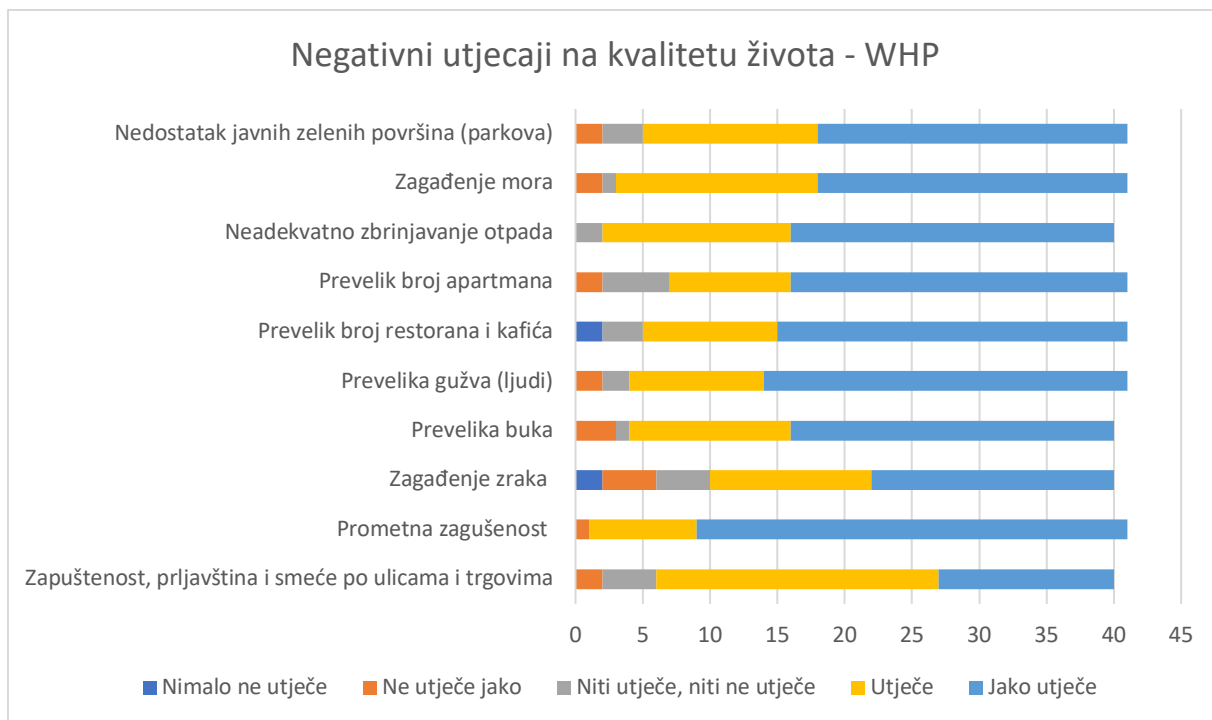
ZONA STANOVANJA	Jako loše	Loše	Niti loše niti dobro	Dobro	Nema odgovora
zona zaštite UNESCO-a WHO (povijesna jezgra, Pile-Kono, Ploče)	3	10	8	8	3
Kontaktna zona (buffer zona)		1		4	
šire područje Dubrovnika		1	2		1
UKUPNO	3	12	10	12	4

Rezultati se podudaraju s ranijim istraživanjem kvalitete života u PJ (2018) koji su pokazali kako stanovnici negativno doživljavaju kvalitetu života, odnosno iako su vezani uz prostor na kojemu žive nisu njime zadovoljni. Rezultati ovog upitnika ukazuju kako je situacija i dalje loša u većini ranije detektiranih problematičnih područja, a posebno se ističu problemi prometa i preopterećenja turističkim sadržajima te neadekvatno zbrinjavanje otpada, zagađenje mora i nedostatak javnih zelenih površina.

Kao i u prethodnim istraživanjima pokazuje se da su slaba točka kvalitete života nedostatno diverzificirani i prostorno dostupni sadržaji za svakodnevni život – trgovine, obrti i usluge, a drugi aspekt nezadovoljstva predstavlja sigurnost. Građani se ne osjećaju sigurno u slučaju bilo kakve izvanredne situacije, navedeno se posebno odnosi na PJ i čitavo WHP područje. Tijekom fokus grupa izražen je dodatni strah zbog nekontroliranih obnova i prenamjena kuća i stanova u turističke objekte tj. apartmane – građani ističu kako se nedovoljno kontrolira što i tko radi prilikom obnove (izražena je sumnja u stručnost onih koji izvode većinu radova u PJ, ali i način na koji se odlaže građevinski otpad i dr.) te se može značajno ugroziti ionako upitna statika i sigurnost objekata u PJ.

U nastavku su prikazani negativni utjecaji prema zonama (WHP i kontaktna zona), koje su procjenjivali svi sudionici neovisno o svojem mjestu stanovanja.

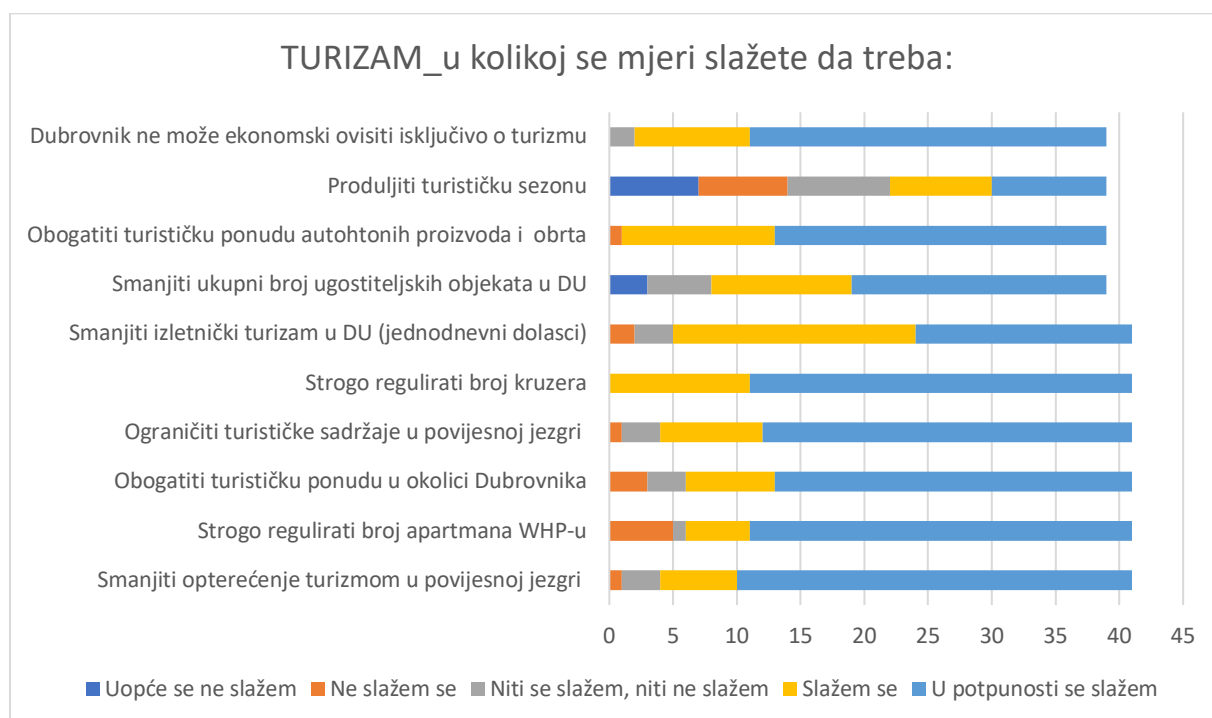

U nastavku su prikazani rezultati i pitanje o utjecaju turizma te njegovom planiranju. Pokazuje se kao i na radionici da nisu svi složni oko produljenja sezone, neki to vide kao pozitivno, jer Grad nije prazan zimi (primjerice za vrijeme Adventa), dok drugi smatraju da je potrebno

ostaviti vremena za odmor i popravke tijekom zimskog perioda. Pitanje je bilo oblikovano na sljedeći način:

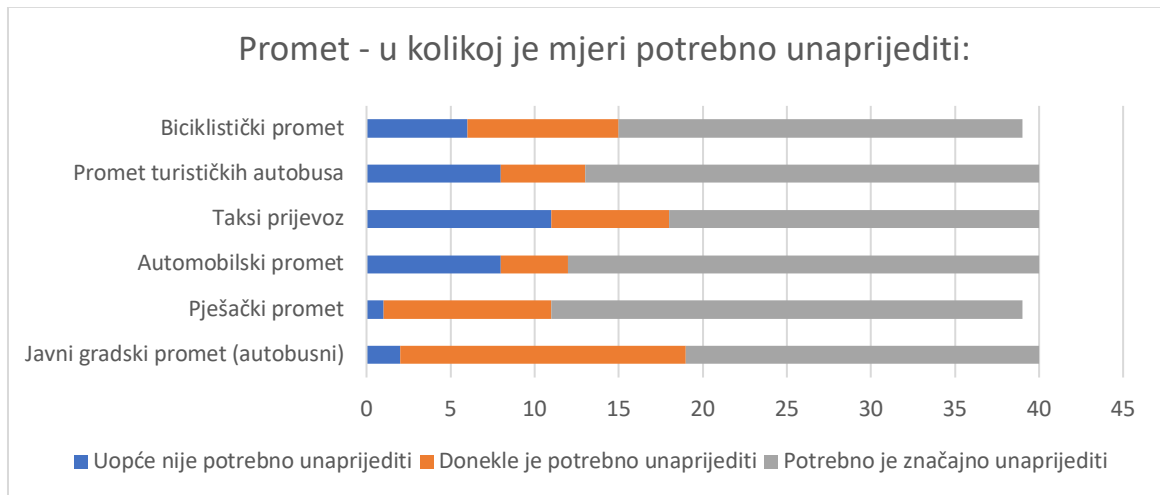
9. Procijenite koliko se slažete sa sljedećim tvrdnjama.	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
1. Potrebno je smanjiti opterećenje turizmom u povijesnoj jezgri kako bi se sačuvala njena autentičnost.	1	2	3	4	5
2. Potrebno je strogo regulirati broj apartmana u povijesnoj jezgri i okolnom području (zona 1).	1	2	3	4	5
3. Potrebno je obogatiti turističku ponudu u okolici Dubrovnika (rasteretiti povijesnu jezgru).	1	2	3	4	5
4. Potrebno je ograničiti turističke sadržaje u povijesnoj jezgri, a ojačati javne i društvene sadržaje potrebne za svakodnevni život stanovnika.	1	2	3	4	5
5. Potrebno je strogo regulirati broj kruzera.	1	2	3	4	5
6. Potrebno je smanjiti izletnički turizam (jednodnevni dolasci) u Dubrovnik.	1	2	3	4	5
7. Potrebno je smanjiti ukupni broj ugostiteljskih objekata u Dubrovniku.	1	2	3	4	5
8. Potrebno je obogatiti turističku ponudu autohtonih proizvoda i tradicijskih obrta.	1	2	3	4	5
9. Potrebno je produljiti turističku sezonu.	1	2	3	4	5
10. Dubrovnik ne može ekonomski ovisiti isključivo o turizmu.	1	2	3	4	5

U nastavku su prikazani rezultati:

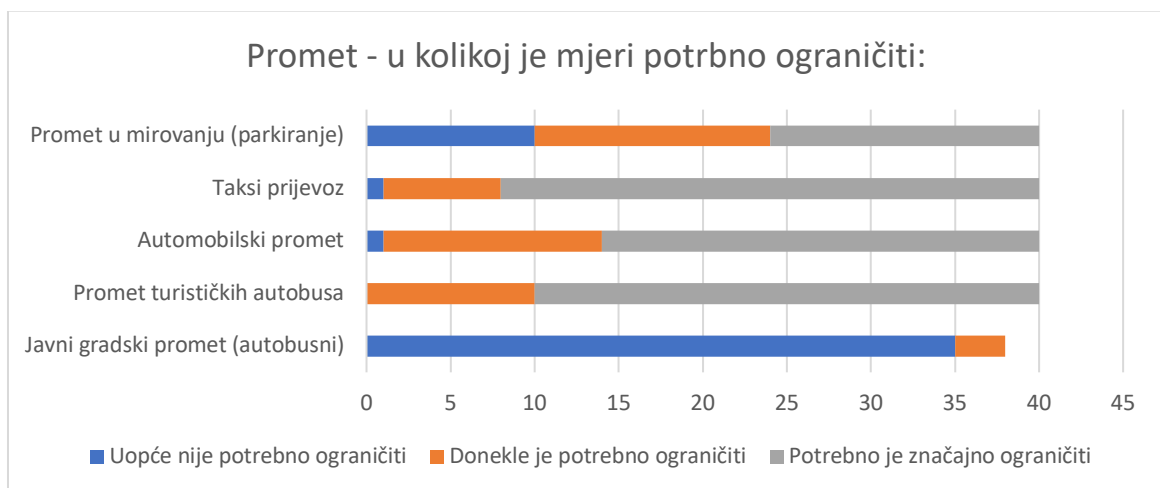

U nastavku su prikazani rezultati vezani uz 2 pitanja o prometu:

17. U kojoj mjeri treba unaprijediti pojedinu vrstu prometa u središtu Dubrovnika?

18. U kojoj mjeri treba ograničiti pojedinu vrstu prometa radi podizanja kvalitete života i korištenja prostora u središtu grada?

Kod prometnih problema tijekom fokus grupa i radionice jasno je artikuliran jednoglasni stav da je potrebno ograničiti broj autobusa (posebno jednodnevni izleti) i taksi vozila te bolje organizirati pretovar i dostavu robe na Pločama, jer je u tom dijelu WHP-a gotovo nemoguće prolaziti, sigurnost djece je iznimno ugrožena, a škola se nalazi u tom području, te je izrazito zagađenje zraka i buka. Jedino javni prijevoz nije potrebno ograničavati, jer je ocijenjen kao kvalitetan. Pješaci su apsolutno ugrožena skupina u prometu, a prijedlozi za formiranje pješačke zone i biciklističkih staza su bili dobro primljeni od svih sudionika.

Upitnik je obuhvatio i pitanja vezana uz participaciju građana u donošenju odluka, ali taj dio će biti naknadno obrađen i prikazan. Participacija je važna tema za sve sudionika, ali u ukupnoj ocjeni koliko su zadovoljni participacijom građana u Dubrovniku odgovori su bili većinom da participacija nije zadovoljavajuća. Više u idućem, detaljnom izvješću.